

FOCUS THEMA

Dreven toekomstbestendig maken: Regionaal Landschap Houtland pioniert

Het blijft schrikken: een dreef die tegen de vlakte gaat en vervangen wordt door wat jonge twijgjes. Het kappen van bomen leeft enorm onder de bevolking, dat is duidelijk. Dat mocht ook de West-Vlaamse Milieufederatie ervaren door heel wat verontruste mails. De laatste decennia verloor het Houtland –al dan niet vergund– heel wat van haar karakteristieke dreven. De tolerantiegrens is duidelijk bereikt. Maar wat is er nu werkelijk aan de hand? De federatie trok aan de mouw van het Regionaal Landschap Houtland (RL Houtland).

Het Houtland is de meest bosrijke streek van de provincie West-Vlaanderen. De naam 'Houtland' verwijst naar het coulisselandschap uit de pre-industriële periode toen vele houtkanten, heggen en knotbomen op de perceelsranden in het kleinschalige landbouwlandschap werden aangeplant. De bossen in het Houtland komen er vooral in de 19e eeuw, toen ze werden aangeplant op de voormalige wastines of 'veldgebieden'.

Veldgebieden zijn woeste gronden, die in de middeleeuwen als 'gemene' gronden werden gebruikt. De aanborders, die rond het veldgebied woonden en er rechten hadden, hakten er hout en lieten hun schapen grazen. Dat deed het gebied degraderen tot een heide-achtig landschap. Vanaf de 18e eeuw werden deze veldgebieden ontgonnen. Het savanne-achtige landschap werd omgezet in een geometrisch landschap van rechthoekige percelen in dambordpatroon. De percelen werden omzoomd door dreven, waarvan de opbrengst veelal diende als timmerhout. Deze velddreven zijn tot op vandaag relatief goed bewaard gebleven in het landschap. Een deel van de percelen ertussen in werd bebost. Een ander deel werd landbouwgrond (akkerteelt) en een aantal dreven maken deel uit van de monumentale toegang tot de kastelen en landhuizen in de bosgebieden.

De typische velddreven staan vandaag zwaar onder druk, een groot deel ervan is zelfs al verdwenen. Door schaalvergroting in de landbouw, de onderhoudskosten en het gebruik van de dreven als vervoersassen, staan deze steeds meer ter discussie.

En het is niet alleen de landbouw, die met haar steeds grotere machines alsmaar moeilijker doorgang vindt in de dreven, of de schaduw en concurrentie door de bomen vreest. Ook heel wat burgers houden van een kaal landschap, zonder risico op vallende takken. Net zoals de minister van verkeer, die oude bomen te weinig flexibel vindt, bij fikse ontmoetingen met auto's.

Grote waarde

Velddreven hebben echter wel een grote natuur- en belevingswaarde. De bermen herbergen nog planten van de oorspronkelijke heide en zijn rijk aan paddenstoelen. Deze unieke lijnvormige landschapselementen verbinden bossen en parken met elkaar. En het zijn vooral de vleermuizen die hier vrucht van plukken: zij oriënteren zich op bomenrijen om de weg te vinden naar hun jacht- en broedgebied. Maar ook andere dieren maken gebruik van deze groene assen, al was het maar om veilig een partner te vinden.

Deze dreven vormen ook de identiteit van het landschap. Ze zijn de ziel van de regio, die door een groeiende groep recreanten wordt gebruikt om te vluchten van het drukke Brugge, of de betonnen kust.

Overleg

Overleg betekent draagvlak. De vele verontruste berichten deed de West-Vlaamse Milieufederatie aankloppen bij Regionaal Landschap Houtland voor een overleg. En dat overleg kwam er in april 2019. Op het appel waren erfgoedverenigingen, natuurvorsers, activisten, natuurverenigingen en bezorgde bewoners. Met klamme handjes werden ze allen ontvangen op het Kasteel van Tillegem.

Een goede visie is de potgrond van een vitaal drevenlandschap

Ook het Regionaal Landschap Houtland – en dus de Provincie- wil het typerende landschap behouden. Tegen de druk van een deel van de landbouw, bewoners en eigenaars in, wil het met een ‘gezonde’ mix van jonge, volwassen en oudere bomen een toekomstbestendig drevenlandschap. En hiervoor is een visie nodig, die wordt vastgelegd in een langetermijn drevenbeheerplan.

Vooraleer een drevenbeheerplan kan worden opgesteld, moet de staat van het drevenlandschap gekend zijn. Met een doorgedreven inventarisatie, inspecteert het Regionaal Landschap drevensecties op boomsoort, leeftijd, vitaliteit, uniformiteit, rijkdom van de bermen,... Hierna wordt een landschapsanalyse gemaakt, met aanduiding van de landschappelijk dominante dreven. In het uiteindelijke beheerplan wordt voorgesteld in welke periode elk dreeftraject eventueel kan worden gekapt en welke boomsoort moet worden heraangeplant. Tevens wordt een planning opgemaakt voor de controle en het beheer van zowel nieuw aangeplante als oudere bomen. Het drevenbeheerplan bestrijkt een periode van ca 100 jaar.

Met de opmaak van een weloverwogen beheerplan kan er een betere afweging in het advies voor de gemeenten komen. Een advies, waarvoor de ogen nu steeds meer op het Regionaal Landschap worden gericht, gezien de afwezigheid van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) in landelijk gebied. Dankzij de besparingen op Vlaams niveau.

Het is maar hoe je het bekijkt

De afweging wanneer dreefbomen te kappen en welke soorten aan te planten is onderhevig aan discussie. Hierbij spelen argumenten zoals veiligheid (afbrekende takken), groeisnelheid (populier vs. beuk) en beleevingswaarde. Waar in het verleden -bij vergunning tot kappen- nagegaan werd hoeveel bomen er al verdwenen waren uit de dreef (vanaf 40% vergund) en of er een parallelle dreef aanwezig was om de leegte op te vangen, staan die principes -zowel landschappelijk als ecologisch- nu wat in vraag. Verjongen van het drevenlandschap -mits behoud van waardevolle oude elementen en structuren- moet ervoor zorgen dat het Houtland haar dynamische en gevarieerde drevenlandschap kan behouden.

Moeten dreven wel uniform zijn?

Een gemengde dreef is perfect mogelijk en imperfectie kan esthetische troeven hebben. De ecologische waarde van een dreef stijgt met het ouder worden van bomen. Is het dan geen optie om bomen in de eerste plaats -waar ze geen bedreiging vormen voor de veiligheid- goed beheerd oud te laten worden? Heel wat dreven zijn verdwenen, in stilte. Maar we kennen ze nog,

vanop kaarten, of uit het collectief geheugen. Deze dreven zouden we misschien beter meenemen in de inventarisatie en nagaan welke dreven terug in het landschap gebracht kunnen worden en hoe dat moet gebeuren?

Veel dreven zien ook af van de landbewerkingen tegenaan de wortels. Het is voor het overleven van een dreef dan ook noodzakelijk om de standplaatsconditie optimaal te krijgen. En hiervoor moet de oorspronkelijke bermbreedte behouden of hersteld worden.

Door het samenspel van de bermbreedte en biologische kwaliteit van de bermen, maar ook door de holtes in de bomen, de soort, de leeftijd en de omgeving van de aanwezige bomen wordt de totale ecologische waarde van een dreef bepaald.

En wat met de verfoeide exoten? Laat ze staan, als het oude bomen zijn.

Welke bomen zet je in de vrijgekomen plaats?

Eens de kapvergunning voor bepaalde bomen in een dreef is geleverd, begint het nadenken over de nieuwe invulling. Zelfs met de klimaatverandering, kan je, volgens de experts, nog steeds streekeigen soorten aanplanten. Meer nog, dit is aan te bevelen. ‘Onze’ bomen hebben al meerdere klimaatveranderingen meegemaakt en kunnen best tegen een stootje. Maar ze moeten een kans krijgen. En die krijgen ze vooral door dezelfde soort als voorheen aan te planten.

Door de aanwezigheid van soorteigen schimmels in de bodem, hebben ze immers al een voorsprong. Als dan ook de standplaats voldoende beschermd wordt tegen afgravingen of overbemesting, hebben de nieuwe bomen de grootste kans. Uiteraard is het in dit geval aan te raden om geen mix van verschillende boomsoorten in één dreef aan te planten. De topsoorten zijn zomereik, beuk en populier (*marilandica* of *regenerata*), maar ook olm (resistente soort), linde en grauwe abeel mogen het landschap sieren. En over de recente evolutie van het aanplanten van wijkers en blijvers, waarbij de wijkers na verloop van tijd worden omgehakt, zijn de experts unaniem negatief: het doet geen deugd aan de blijvers om in concurrentie te moeten gaan.

Om de belevingswaarde van de dreef te behouden, is het aanplanten van dubbele bomenrijen -waar die eerder aanwezig waren- zeker ook van belang. Net als het behoud van de breedte van de dreven. Voor het toenemende landelijk verkeer worden deze dreven wel eens als te smal beschouwd en groeit de druk om ze te verbreden. Maar door het kruisgewijs aanplanten van de nieuwe bomen, het voorzien van uitwijkplaatsen en een goede selectie van dreven waar de breedte kan behouden blijven, vermijdt je hoge snelheden op deze landelijke routes.

En gezien het grote belang van deze dreven, is controle op heraanplant een absolute aanrader voor het beleid, net als een politiek gedragen afwegingskader.

Afwegingskader nodig? Een voorbeeld

Aan de Heirweg in Beernem werd een kapvergunning verleend voor het omhalen van de aangrenzende bomen. Een bewoner ondervond last van de aanwezige bermbomen en had de gemeente gevraagd had om ze te kappen. De gemeente verleende de kapvergunning, maar de immer alerte vzw Groen, ging in beroep bij de Provincie. En hoewel het Regionaal Landschap Houtland een negatief advies gaf én dit bevestigd werd door de provinciaal omgevingsambtenaar, werd de vergunning toch verleend. Dergelijke situaties moeten in de toekomst vermeden worden. Een politiek gedragen afwegingskader, kan hiervoor soelaas brengen. Het dient immers als richtlijn voor de afweging van beroepsprocedures.

Deze vergadering toonde niet alleen het belang van overleg met een divers middenveld – met een gedreven Regionaal Landschap als uitgelezen kader, maar ook van een consequente overheid. De West-Vlaamse Milieufederatie wil een lans breken om dit aangepaste afwegingskader ook toe te passen voor ad hoc adviezen. Hiervoor heeft het echter ook politieke steun nodig, net zoals het afwegingskader voor kleine windturbines dit enkele jaren terug kreeg. Eens het afwegingskader op punt staat, zal ze hierover in gesprek gaan met de bevoegde gedeputeerde.

Zo hopen we de ziel van het Houtland, haar dreven, te bewaren en versterken voor de toekomstige generaties.